

MONEDE POLONEZE DIN SECOLELE XV—XVII ÎN TRANSILVANIA

În cercetările din ce în ce mai sistematice și mai bogate de istorie economică a țării noastre se resimte astăzi tot mai mult nevoia de a utiliza, pe lângă mărturiile documentare și izvoarele istorice de altă natură, informațiile de natură numismatică. Tezaurile monetare descoperite pe teritoriul Transilvaniei, fie publicate de cele mai multe ori sumar, fie descrise doar în actele (inventare, cataloage) muzeelor sau ale altor instituții de specialitate în patrimoniul cărora au intrat, nu au fost studiate exhaustiv pînă în prezent. Cercetările de istorie economică suferă și ele din cauza curenței de date și îndeosebi de lucrări de sinteză privitoare la circulația monetară medievală în țara noastră¹. Dispunem doar de studii care cuprind indicații metodologice pentru cercetările de circulație monetară² sau examinează unele aspecte concrete ale acestei probleme³, aducînd contribuții la o viitoare lucrare de sinteză, foarte necesară în acest domeniu. Unui asemenea aspect îi este consacrată și lucrarea de față care își propune să prezinte monedele poloneze cuprinse în tezaure monetare medievale găsite pe teritoriul Transilvaniei.

În cele ce urmează vom analiza 64 de tezaure monetare. Din acestea,

¹ Cf. Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, București, 1964, p. 103.

² C. Moisil, *Tezaure monetare ca izvoare istorice*, în *CrNA*, nr. 123—124, 1942, p. 68 și urm.; idem, *Cîteva tezaure monetare medievale*, în *Academia R.P.R., Lucrările sesiunii generale științifice din 2—12 iunie 1950*, București, 1951, p. 1553—1562; O. Iliescu, *Despre tezaurele monetare și viața economică în secolele III—XIV pe teritoriul țării noastre*, în *Studii*, III, 1952, p. 178—186; idem, *Monede tătărești din sec. XIII—XV, găsite pe teritoriul R.P.R.*, în *SCN*, III, p. 263—274; idem, *Considerații cu privire la rolul asprilor turcești în economia Munteniei*, *ibidem*, p. 306 și urm.

³ Aur. Sacerdoțeanu, *Despre circulația monetară la români în evul mediu*, în *Hrisovul*, III, 1943, p. 5 și urm.; I. Sabău, *Circulația monetară în Transilvania secolelor XI—XIII, în lumina izvoarelor numismatice*, în *SCN*, II, 1958, p. 269—301; idem, *Contribuții la studiul circulației monetare în Transilvania în prima jumătate a secolului al XIV-lea*, în *SMIM*, IV, 1960, p. 7—58.

19 sînt studiate pe baza informațiilor din diferite periodice⁴, iar 13 cu precizări și completări pe baza cataloagelor Cabinetului numismatic al Institutului de istorie și arheologie din Cluj (în continuare: Cn), unde ele sînt înregistrate⁵. Alte 28 de tezaure, luate în studiu acum întîia oară, sînt inventariate și descrise în cataloagele amintite⁶, iar 4 tezaure le prezentăm pe baza unor informații anterioare recente lor publicări⁷.

Analiza de față nu poate cuprinde întreg materialul existent. Nemai-vorbînd de faptul că multe descoperiri monetare vor fi rămase inedite și se vor fi pierdute, din pricina necunoașterii valorii lor de către descoperitori, lucrarea noastră nu a putut include nici tezaurele monetare medievale nepublicate înregistrate eventual la alte muzee din Transilvania. Cu toate acestea, cele peste 60 de tezaure monetare analizate sînt edificatoare pentru situația circulației monetare în Transilvania în perioada pe care o cuprind, prin repartiția pe țări, compoziția valorică și gruparea topografică ce o prezintă. Remarcăm de la început lipsa tezaurelor monetare cu o compoziție inițial unitară, deci cu emisiuni monetare provenite dintr-o singură țară⁸. Monedele prezentate fac parte din tezaure

⁴ Tezaurele monetare de la: *Săldăbogiu* (NumK, 21—22, p. 29), *Teaca* (NumK, 48—49, p. 57; ibidem, 5, p. 140), *Deva* (O. Floca, în SCN, III, p. 559—561), *Șimleul Silvaniei* (NumK, 15, p. 84), *Cuciulata* (NumK, 8, p. 139), *Tulca* (NumK, 13, p. 26—27), *Peceiu I* (NumK, 5, p. 141), *Cefa* (NumK, 23—24, p. 44—45), *Vale* (NumK, 11, p. 18), *Chechiș* (Z. Székely, în SCN, I, 1957, p. 473—474, nr. VIII), *Semlac* (NumK, 5, p. 105), *Ulcîug* (NumK, 48—49, p. 57), *Șintereguș* (NumK, 48—49, p. 58), *Uilac* (NumK, 13, p. 25; NumK, 14, p. 70), *Vad* (NumK, 15, p. 85), *Boholt* (O. Floca, în SCN, III, p. 561—568), *Diosig* (NumK, 13, p. 25), *Hărănglab* (Z. Székely, în SCN, I, p. 474, nr. IX), *Coaș* (NumK, 5, p. 140).

⁵ Tezaurele monetare de la: *Bocăio* (Cn 5—1904; NumK, 3, p. 15), *Siniacob* (Cn 139—1907; NumK, 6, p. 65), *Șeica Mică* (Cn 49—1909; *DolgCluj*, 1911, p. 126), *Peceiu II* (Cn 67—1906; NumK, 5, p. 141), *Tășnad* (Cn 24—1908; NumK, 7, p. 23), *Satu Mare* (Cn 72—1907; NumK, 6, p. 66), *Uila* (Cn 98—1908; NumK, 7, p. 140), *Bahnea* (Cn 29—1913; *DolgCluj*, 1914, p. 188—193), *Cluj, str. Napoca* (Cn 23—1906; NumK, 50—51, p. 72), *Baia Mare* (Cn 34—1910; NumK, 9, p. 74), *Cluj, str. Tutunului* (Cn 95—1907; NumK, 50—51, p. 72), *Cluj, str. Fabrica de cărămizi* (Cn 9—1944; NumK, 50—51, p. 72).

⁶ Tezaurele monetare de la: *Prisaca* (?) (Cn 9—1911), *Sintesti* (Cn 24—1903), *Florești* (Cn 32—1913), *Luncani* (Cn 5—1902), *Abrud I* (Cn 15—1902), *Cluj-Mănăștur* (Cn 86—1908), *Cireșoaia* (Cn 17—1903), *Dioșod* (Cn 89—1904), *Abrud II* (Cn 16—1902), *Cinciș* (Cn 56—1904), *Iad* (Determin. 2—1960), *Șaroș* (Cn 7—1904), *fostul județ Cluj* (Cn 12—1918/19), *impresurimile orașului Tirnăveni* (Cn 8—1922), *Cugir* (Cn 15—1920/21), *Petrindul Mic* (Cn 69—1905), *Cămin* (Cn 66—1904), *Feleac* (Cn 15—1925), *Seleușul Mare* (Cn 91—1908), *Palatca* (Cn 8a—1900), *Josani* (Cn 90—1904), *Țigmandru* (Cn 7—1913), *Varviz* (Cn 55—1904), *Răscruci* (A 6—1958), *Juc* (Cn 2—1918/19), *Măgheruș* (Cn 11 și 12—1911), *Cistelnic* (Cn 38—1904).

⁷ Tezaurul de la *Lăpușnic* (Gh. Anghel, în *Sargetia*, IV, 1966, p. 109—124) și trei tezaure de la Alba Iulia (idem, în *Apulum*, V, 1965, p. 375—405). La acestea se mai adaugă — nemaiputînd fi inclus în calcule — un tezaur monetar la *Gănești*, r. Tirnăveni, cuprinzînd 232 monede din Transilvania de la Gabriel Bethlen (multe din ele fiind din anul 1626) și din Polonia, probabil tripli groși de la Sigismund al III-lea. (Informație N. Vlăsău).

⁸ Nici măcar tezaurul de la *Deva*, unicul depozit care cuprinde — în stocul păstrat pînă astăzi — exclusiv monede poloneze, nu poate fi considerat ca unitar, avînd în vedere că nu cunoaștem compoziția sa inițială. Cf. O. Floca, *Două descoperiri monetare feudale din secolele XVI—XVII, în regiunea Hunedoara*, în *SCIV*, III, p. 559—561.

mixte, atât de importante pentru studiul circulației monetare⁹, tezaure ce cuprind monede în circulație în secolele XV—XVII pe teritoriul Transilvaniei și al țărilor cu care ea avea relații de schimb.

O preponderență numerică netă au monedele emise de regii Poloniei. Această preponderență a monedelor poloneze nu trebuie să ne surprindă. Transilvania, emițătoare de monede proprii abia aproximativ odată cu constituirea principatului autonom¹⁰, bătea în monetăriile ei în general numai monede cu valoare nominală ridicată¹¹, nevoile de monedă mărunță fiind satisfăcute pe mai departe cu emisiunile țărilor care participau mai intens în circuitul economic al Transilvaniei, în primul rînd cele poloneze. Valoarea intrinsecă apropiată a monedei poloneze și a celei maghiare¹² explică și ea frecvența întrebuintării acestora pe piața transilvană sau de către posesori transilvăneni. De altfel, examinarea proporției dintre tezaurele în care se întîlnesc monede transilvănene și cele lipsite de asemenea monede dezvăluie aspecte interesante ale acestei probleme. Se poate observa că în cele 26 tezaure care nu conțin monede transilvănene, monedele poloneze și maghiare apar în general în perioade în care în Transilvania, fie din cauză că nu exista activitate monetară proprie (primele decenii ale secolului al XVI-lea), fie că, în secolul al XVII-lea, se emitea numai monedă de valoare ridicată, era mai stringentă nevoia de monedă curentă mărunță și mijlocie. În ceea ce privește monedele transilvănene care apar într-un număr de 38 tezaure monetare, sînt emisiuni cu valoare nominală mică și mijlocie, cuprinse între anii 1557—1629¹³, pe cînd atât monedele poloneze, cît și cele maghiare din aceste tezaure se extind în limite cronologice mult mai largi, de la mijlocul secolului al XV-lea pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea. În unele cazuri, după cum am amintit, ele sînt chiar complementare din punct de vedere cronologic cu monede transilvănene¹⁴. În orice caz, chiar și aceste sumare date indică faptul că, pînă și în perioada unei activități monetare mai intense în Transilvania, era nevoie de monedă mărunță de largă circulație. Pe lîngă similitudinea valorii intrinsece a unora din monedele poloneze și transilvănene¹⁵, tezaurele pe care le studiem mai scot în evidență și faptul că în Transilvania, ca de altfel și în Moldova¹⁶,

⁹ Cf. C. Moisil, *Tezaure monetare ca izvoare istorice*, în *CrNA*, nr. 123—124, 1942, p. 70.

¹⁰ Huszár Lajos, *Az erdélyi pénzverés története*, în *A történeti Erdély*, Cluj, 1936, p. 506 și 515.

¹¹ *Ibidem*, p. 506—507.

¹² S. Goldenberg, *Clujul în sec. XVI. Producția și schimbul de mărfuri*, București, 1958, p. 319—320, n. 10.

¹³ Cu excepția cîtorva taleri găsiți la Cluj, a monedelor de 3 groși din tezaurul de la Palatca, precum și a unor monede din comuna Vale.

¹⁴ Ca în cazul tezaurului din împrejurimile orașului Tîrnăveni, al celor din Tulca, Peceiu II, Măgheruș, Baia Mare etc.

¹⁵ Cf. S. Goldenberg, *op. cit.*, p. 319—320, n. 10; C. Kirișescu, *op. cit.*, p. 105.

¹⁶ Cf. O. Iliescu, *Însemnări privitoare la descoperiri monetare*, în *SCN*, I, 1957, p. 464—465; Grigore Foiț, *Un tezaur monetar din secolele XV—XVII, descoperit la Suceava*, în *SCN*, III, 1960, p. 511—515.

circulau în veacurile evului mediu dezvoltat emisiuni ale tuturor țărilor unde era în circulație moneda poloneză: Ungaria, Cehia, Austria, precum și unele stătulețe germane.

Toate aceste considerente justifică cu prisosință încercarea de a da o imagine a circulației monedei poloneze în Transilvania secolelor XV—XVII, prin prisma celor 64 de tezaure monetare.

Examinînd tezaurele monetare medievale descoperite în Transilvania, observăm că în veacul al XIV-lea și în prima jumătate a celui următor, din aceste tezaure lipsesc cu totul monedele poloneze. Într-un număr de 20 tezaure monetare din secolul al XIV-lea¹⁷, pe lângă piese provenite din Veneția, statele germane și apusul Europei, marea majoritate a monedelor o formează emisiunile maghiare, slavone, sîrbești. Acest fenomen se va fi datorînd pe de o parte politicii monetare a primilor regi angevini, care emit monedă cu valoare intrinsecă ridicată și chiar monede de aur¹⁸, dominante în circulația monetară din secolul al XIV-lea și începutul secolului următor, cînd însă se accentuează deprecierea lor — ceea ce, printre altele, declanșează și marea răscoală de la Bobilna —, iar pe de altă parte, faptului că în Polonia în aceeași perioadă abia începuse baterea de monedă „bună”, în cantități încă neînsemnate¹⁹. Deși relațiile comerciale între Transilvania și Polonia încep să se infiripe încă după 1370²⁰, moneda folosită în comerțul dintre cele două țări va fi rămas încă un anumit timp în primul rînd cea cu valoare intrinsecă mai ridicată a regatului maghiar care se înstăpînise de veacuri în Transilvania. Astfel se explică faptul că în tezaurele monetare medievale din Transilvania întîlnim monede poloneze abia începînd cu mijlocul secolului al XV-lea.

Cele 64 de tezaure studiate cuprind, după cum am văzut, un total de 22.401 piese emise de regii Poloniei între secolele XV—XVII.

Cea mai veche monedă poloneză găsită în Transilvania — în tezaurul de la Prisaca (?)²¹ — datează din timpul domniei regelui *Vladislav III* (1434—1444). Se pare că această piesă unică apare incidental în tezaurele studiate. Abia în timpul tendințelor de centralizare politică ale lui *Cazimir Jagello* (1447—1492)²² constatăm o pătrundere mai masivă a monedei poloneze în Transilvania. 208 monede provenite de la *Cazimir Jagello*, constînd din 100 piese de jumătate groș, 107 groși și un șiling (sou)

¹⁷ Vezi C. Kirișescu, *op. cit.*, Anexa I, p. 356—361. În Anexă figurează greșit localitatea *Șoimeni* (r. Cluj) în loc de *Șinteu* (r. Aleșd).

¹⁸ Cf. *IstRom.*, vol. II, p. 238; C. Kirișescu, *op. cit.*, p. 88.

¹⁹ Cf. Marian Gumowski, *Handbuch der polnischen Numismatik*, Graz, 1960, p. 26.

²⁰ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc, I, Epoca veche*, ed. II, București, 1925, p. 50.

²¹ În inventarul Cn: *Priszka* (poate satul actual Prisaca, r. Caransebeș, reg. Banat).

²² *Historia Polski*, Tom I, do roku 1764, Cześć II od polowy XV. w. Pod redakcja Henryka Lowmianskiego (în continuare: *Historia Polski*, I, 2), Warszawa, 1957, p. 166.

de Gdańsk, s-au găsit în 9 tezaure²³, toate aflate în centrul și vestul Transilvaniei. Emisiunile lui *Ioan Albert* (1492—1501) denotă o creștere cantitativă de aproape 200%. În acest timp, numărul mediu de monede ce revine pe un an este de 59,7 față de media de 4,5 din timpul lui *Cazimir*. Valorile nominale devin și ele mai variate: găsim din această perioadă 132 denari, 316 piese de jumătate groș, 141 groși, 4 groși mici și 4 kwartnici, deci în total 597 piese. Ele provin, în parte, din aceleași 9 tezaure în care s-au găsit și monedele lui *Cazimir*²⁴, iar în 7 tezaure²⁵ emisiunile lui *Ioan Albert* constituie piesele cele mai vechi. Din punct de vedere topografic, aceste 7 tezaure lărgesc aria de răspândire a monedelor poloneze în arcul intracarpatic, extinzînd-o în unele părți ale Bihorului, în est spre regiunea Bistriței și sporesc punctele topografice din centrul Transilvaniei. Perioada de domnie a lui *Alexandru* (1501—1506), mai scurtă, dar însemnată din punct de vedere monetar²⁶, este marcată prin prezența relativ pronunțată a monedelor poloneze, întrucît, deși totalul pieselor se ridică la 488 — cifră mai mică decît în timpul lui *Ioan Albert* —, avînd în vedere faptul că ele au fost emise într-un răstimp de numai 5 ani, media anuală de 97,6 monede arată o creștere considerabilă. Valorile nominale rămîn cele deja cunoscute din timpul lui *Ioan Albert*: 144 denari, 232 jumătăți de groș, 110 groși, 1 kwartnik, la care se adaugă o singură piesă de 1½ groș. Emisiunile acestea le regăsim în 17 tezaure, din care 14 deja amintite²⁷, iar 3 tezaure — din care 2 situate pe linia Someșului sau aproape de Someș, iar unul în zona Mureșului²⁸ — cuprind emisiuni ale lui *Alexandru* ca cele mai vechi piese. Cele mai multe monede din secolul al XVI-lea, găsite în Transilvania, aparțin lui *Sigismund I* (1506—1548). Totalul emisiunilor sale prezente în tezaurele monetare studiate este de 1.272 piese. Ele cuprind cele mai frecvente valori nominale emise în prima jumătate a secolului al XVI-lea: 8 șilingi, 365 piese de jumătate groș, 565 groși, 294 groși mari, o piesă de 1½ groș, o piesă de 3 groși, 30 denari, 1 kwartnik și 7 monede tocite. Aceste monede sînt cuprinse în 16 din tezaurele amintite²⁹, precum și în alte 5 constituite în prima jumătate a secolului al XIV-lea³⁰. Acestea din urmă adaugă ariei de răspândire deja cunoscute

²³ Tezaurele monetare de la Sintești, Florești, Luncani, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăstur, Cinciș, Șeica Mică, Șaroș, împrejurimile orașului Tîrnăveni.

²⁴ Tezaurele monetare de la Sintești, Florești, Luncani, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăstur, Cinciș, Șeica Mică, Șaroș, împrejurimile orașului Tîrnăveni.

²⁵ Tezaurele monetare de la Prisaca (?), Săldăbagiu, Teaca, Bocaia, Iad, Lăpușnic, Cluj-str. Napoca.

²⁶ Gumowski, *op. cit.*, p. 30.

²⁷ Tezaurele monetare de la Prisaca (?), Săldăbagiu, Florești, Luncani, Bocaia, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăstur, Cinciș, Iad, Lăpușnic, Șeica Mică, Șaroș, împrejurimile orașului Tîrnăveni, Măgheruș, Cluj-str. Napoca.

²⁸ Tezaurele monetare de la Ulciug, Șintereguț, Măgheruș.

²⁹ Tezaurele monetare de la Prisaca (?), Săldăbagiu, Florești, Teaca, Luncani, Bocaia, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăstur, Cinciș, Iad, Lăpușnic, Șeica Mică, Șaroș, împrejurimile orașului Tîrnăveni, Măgheruș, Cluj-str. Napoca.

³⁰ Tezaurele monetare de la Siniacob, Abrud (tezaurul al doilea), Cuciulata, fostul județ Cluj, Feleac.

un element topografic important prin monedele de groși și groși lați găsite în tezaurul de la Cuciulata (r. Făgăraș), punctul extrem sud-estic — de altfel destul de izolat — al răspîndirii monedelor poloneze în secolele XV—XVII. Două din reformele monetare importante ale lui Sigismund I se oglindesc în tezaurele analizate, și anume, realizarea uniunii monetare polono-prusace³¹, precum și emiterea în masă a groșilor mari, introduși în Polonia și Lituania³². Astfel, în cadrul emisiunilor din această perioadă găsim 6 șilingi prusieni, 1 de Elbląg, 193 groși prusieni, 42 groși de Elbląg, 107 groși de Gdańsk și 1 groș de Glogov, precum și 294 groși mari. Totuși, datorită domniei lungi a lui Sigismund I, media anuală a pieselor emise de el și prezente în tezaurele transilvănene studiate se reduce la 30,20 față de 97,6 piese din timpul lui Alexandru I.

Trebuie amintită și existența, în 13 tezaure, a monedelor regelui *Ludovic al II-lea* al Ungariei (1516—1526), emise pentru Polonia în virtutea pretențiilor acestuia la tron, monede devalorizate, considerate chiar falsuri³³. Dezastrul de la Mohaci a pus capăt acestor emisiuni cu efect dezorganizator asupra relațiilor bănești polono—transilvane.

Mondele lui *Sigismund August* (1548—1572) sînt cuprinse în 14 tezaure a căror constituire începe cu emisiuni mai vechi³⁴, precum și în unul singur³⁵ unde emisiunile ultimului rege din dinastia Jagellonilor sînt cronologic cele mai vechi piese poloneze ale tezaurului. Numărul monedelor scade brusc la un total de 88 piese (6,1 pe an), avînd următoarea repartiție a valorilor nominale: 1 monedă de 3 creițari, 9 jumătăți de groș, 57 groși, 13 groși mari și 8 piese de 4 groși. Scăderea numărului monedelor poloneze în cele 64 de tezaure din Transilvania în timpul lui Sigismund August corespunde întocmai politicii monetare a regelui, caracterizată prin încetarea baterii monedelor coroanei și reducerea emisiunilor lituane și ale orașelor³⁶. Aceasta este de altfel perioada în care încep să se facă simțite urmările „revoluției” prețurilor, procesul îndelungat al deprecierei monedei poloneze³⁷. În emisiunile urmașilor ultimului Jagellon se oglindesc unele fenomene însoțitoare ale deprecierei monetare: creșterea numerică a emisiunilor tot mai depreciate, apariția unor valori nominale noi. Observăm acest lucru începînd chiar cu monedele lui *Ștefan Báthory* (1575—1586). Quantumul de monede care provin din perioada uniunii personale polono—transilvane din timpul lui Báthory prezintă o creștere simțitoare față de vremea lui Sigismund August. Cele 276 monede din această perioadă (medie anuală de 27,6) sînt pre-

³¹ Gumowski, *op. cit.*, p. 34.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 32—33.

³⁴ Tezaurele monetare de la Florești, Lunca, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăstur, Abrud (tezaurul al doilea), Cuciulata, Cinciș, Tulca, Iad, Peceiu (primul tezaur), Lăpușnic, Șeica Mică, împrejurimile orașului Tîrnăveni, Șintereguț.

³⁵ Tezaurul monetar de la Juc.

³⁶ *Historia Polski*, I, 2, p. 135; Gumowski, *op. cit.*, p. 37.

³⁷ *Historia Polski*, I, 2, p. 136.

zente în 21 tezaure, din care 18 continuă emisiuni anterioare³⁸, iar în 3 tezaure³⁹, data primei emisiuni o poartă piese ale lui Ștefan Báthory. Cele 21 tezaure conțin 1 ducă (piesă depreciată de 3 groși), 2 piese mărunte de câte un șiling, 65 groși, 2 groși mari, pentru prima dată marea cantitate de 205 piese de 3 groși și 1 piesă de 6 groși, valoare nominală foarte obișnuită începînd cu domnia lui Ștefan Báthory⁴⁰. Numerarul sporit al emisiunilor lui Ștefan Báthory, raportat la emisiunile predecesorului său, este o dovadă a intensificării relațiilor economice și politice între Polonia și Transilvania datorită uniunii personale⁴¹. De altfel, intensificarea acestor legături o indică și faptul că 2 din cele 3 tezaure ale căror emisiuni încep de la Ștefan Báthory (cel de la Dioșod și cel de la Șimleul Silvaniei) se află în zona posesiunilor ereditare ale familiei Báthory.

Sub domnia lui *Sigismund III Wasa* (1587—1632), începînd mai ales cu primii ani ai secolului al XVII-lea, se accentuează procesul de devalorizare a monedei de argint, așa încît din punct de vedere al circulației monetare trebuie să facem o distincție între ultimul deceniu al secolului al XVI-lea, cînd moneda poloneză este supusă unei devalorizări mai lente, și primele decenii ale secolului al XVII-lea, în care valoarea monedei scade în ritm vertiginos față de perioada anterioară⁴². Astfel, între anii 1587—1600, în 17 tezaure care continuă emisiuni mai vechi avem în total 1.213 monede (un procentaj mediu ridicat, de 86,6 pe an), și anume 1 denar, 103 jumătăți de groși, 1 groș mic emis în Tirol, 30 groși, 815 tripli groși, 260 piese de 6 groși și 3 tocite. Tripli groși, moneda principală a acestei perioade⁴³, apar într-un număr însemnat, iar alături de ei, pentru prima dată în Transilvania, piesele de 6 groși, a căror emitere începuse încă în 1526⁴⁴. Monedele datînd între anii 1601—1632 ating cifra de 14.646 (media anuală: 45,8 monede), constituind mai mult de jumătate din totalul pieselor găsite în tezaurele studiate din Transilvania. Ele sînt cuprinse în 37 tezaure ale căror emisiuni poloneze se încheie la sfîrșitul secolului al XVII-lea⁴⁵. Specific e faptul că în majori-

³⁸ Tezaurele monetare de la Florești, Teaca, Lunca, Abrud (primul tezaur), Cluj-Mănăștur, Deva, Siniacob, Abrud (tezaurul al doilea), Cuciulata, Cinciș, Tulca, Iad, Lăpușnic, Șeica Mică, fostul județ Cluj, împrejurimile orașului Tîrnăveni, Măgheruș, Cluj-str. Napoca.

³⁹ Tezaurele monetare de la Cireșoia, Dioșod, Șimleul Silvaniei.

⁴⁰ Gumowski, *op. cit.*, p. 40.

⁴¹ Cf. *IstRom*, II, p. 942—943; M. Dan, *Din istoria iobăgimii române din Transilvania. Iobagi români transilvăneni în Polonia pe timpul lui Ștefan Báthory*, în *ActaMN*, II, p. 345—346.

⁴² *Historia Polski*, I, 2, p. 467; Gumowski, *op. cit.*, p. 45.

⁴³ Gumowski, *op. cit.*, p. 44.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 104, nr. 481.

⁴⁵ Tezaurele monetare de la Șeica Mică, Șaroș, fostul județ Cluj, împrejurimile orașului Tîrnăveni, Cugir, Nepos, Petrindul Mic, Cămin, Feleac, Seleușul Mare, Palatca, Josani, Țigmandru, Ulciug, Șintereguț, Varviz, Uillac, Răscruți, Peceiu (tezaurul al doilea), Vad, Tășnad, Satu Mare, Uila, Boholt, Bistra, Juc, Bahnea, Alba Iulia (tezaurul al doilea), Diosig, Hărănglab, Măgheruș, Cluj-str. Napoca, Baia Mare, Cluj-str. Tutunului, Cistelnic, Cluj-Fabrica de cărămizi, Alba Iulia (tezaurul al treilea).

tatea tezaurelor cu monede poloneze din perioada 1601—1632 (27 tezaure din 37) data primei emisiuni monetare o formează ani cuprinși în această perioadă, ceea ce indică — credem — utilizarea monedelor depreciate ale lui Sigismund III în circulația bănească a Transilvaniei în întreg veacul al XVII-lea. Faptul că cele 27 localități unde au fost descoperite aceste tezaure înfățișează tabloul topografic complet al monedelor poloneze studiate, precum și marea cantitate și valorile nominale de maximă varietate din această perioadă, în cadrul întregului tablou prezentat, ne indică clar că aceste emisiuni aparțin perioadei de puternică și rapidă devalorizare a monedei poloneze din cauza fenomenelor economice și politice ale vremii, survenite în Europa centrală și în Polonia⁴⁶.

Cota cea mai ridicată din totalul pieselor, și anume 8.813 monede, este dată de piesele de 1 1/2 gros, urmîndu-le pulturile în număr de 2.706, care, deși emise în Polonia deja în secolul al XVI-lea, apar pentru prima dată acum în Transilvania; urmează 1.768 groși, 11 piese de jumătate gros, 506 tripli groși (din care cite două emisiuni din Riga și Lituania), 59 dutce, 297 monede de 6 groși. Dintre monedele divizionare avem 4 creițari, 272 piese de 3 creițari și 27 piese de 6 creițari. Cei 6 taleri aflați în tezaurele monetare studiate datează tot din primele trei decenii ale secolului al XVII-lea. 177 monede sînt tocite.

Această perioadă atît de bogată în emisiuni monetare — căreia de altfel îi corespunde și un avînt al schimbului de mărfuri între cele două țări⁴⁷ — prezintă, se pare, apogeul circulației monetare, atît cantitativ și ca valoare nominală, cît și ca arie topografică. Acestei perioade îi urmează apoi o epocă de scădere considerabilă, ba chiar, în timpul urmașului lui Sigismund III, *Vladislav IV* (1632—1648), sistarea — după mărturia tezaurelor — circulației monedelor poloneze pe teritoriul Transilvaniei. Conform hotărîrii dietei din 1627, se băteau numai monede de aur și taleri în monetăriile din Gdańsk și Bydgoszcz, singurele care au rămas în funcțiune⁴⁸, excepție făcînd doar perioada 1647—1648, cînd în monetăria din Opole se emit piese de 3 creițari. Lipsa emisiunilor din acest timp însemnează oare și întreruperea relațiilor comerciale? Probabil că nu, căci, după cum am văzut, valorile nominale mari nu s-au generalizat în Transilvania. Emisiunile anterioare continuă să circule, servind, probabil, drept intermediari în comerțul polono-transilvan din timpul lui Vladislav IV.

⁴⁶ Cf. Stanislas Hoszowski, *L'Europe centrale devant la révolution des prix. XVIe et XVIIe siècle*, în *AEC*, nr. 3, 1961, p. 449, 451—452; *Historia Polski*, I, 2, p. 467; Gumowski, *op. cit.*, p. 46.

⁴⁷ Cf. M. Dan, *Din comerțul Transilvaniei cu Polonia în secolul al XVI-lea*, manuscris, p. 13—14; idem, *Relațiile comerciale ale Clujului cu Cracovia la sfîrșitul sec. XVI*, manuscris, p. 9. Mulțumim prof. M. Dan, care ne-a pus la dispoziție lucrări în manuscris și în curs de apariție. Pentru relațiile comerciale dintre Transilvania și Polonia în prima jumătate a secolului al XVII-lea vezi registrele de tricezimă din primele decenii ale acestui veac, Arh. Stat. Cluj, passim. (Informație S. Goldenberg.)

⁴⁸ *Historia Polski*, I, 2, p. 467; Gumowski, *op. cit.*, p. 54.

Îndată ce, prin hotărîrea dietei poloneze din 1650, în timpul domniei lui *Ioan Cazimir* (1649—1668) va fi reluată emiterea valorilor nominale mici⁴⁹, ele vor apărea în majoritatea tezaurelor din această vreme. Tezaurele ce conțin monede din timpul lui Ioan Cazimir sînt în număr de 16⁵⁰. În afară de un tezaur mai vechi, toate celelalte continuă emisiuni anterioare începute încă sub Sigismund III Wasa. Numărul monedelor, de 1837 — ceea ce însemnează o medie de 38,4 pe an —, rămîne mult în urma emisiunilor anterioare ale lui Sigismund III, iar alături de valori nominale deja întîlnite: 2 monede de 1 1/2 groș, 3 bucăți de 3 groși, 1302 piese de 6 groși, 37 bucăți de 3 creițari și 467 de 6 creițari, apar și altele noi, mari, însă cu valoare intrinsecă din ce în ce mai redusă⁵¹: ortul, reprezentat prin 24 piese (o emisiune din Toruń, iar restul emisiuni ale regelui) și doi timfi. Emisiunile poloneze din următorii patru ani, din timpul domniei lui *Mihail Wiśniowiecki* (1669—1673), constînd numai din valori nominale mari (taleri, ducați etc.) sau divizionare cu un procentaj de argint redus⁵², n-au pătruns în arcul intracarpatic.

Reducerea continuă a procentajului de argint în monedele poloneze⁵³ va duce la diminuarea treptată a rolului lor în tranzacțiile comerciale, așa încît dintre piesele emise de *Ioan III Sobieski* (1674—1696), găsim în Transilvania — în tezaurele discutate — abia 95 piese: 52 groși, 9 piese de 3 groși, 12 piese de 6 groși și 22 nedeterminate, ceea ce însemnează o medie anuală de abia 4,1 monede. Aceste monede constituie cronologic ultimele emisiuni într-un număr de 7 tezaure⁵⁴, reprezentînd totodată perioada finală a emisiunilor poloneze din cele 64 tezaure monetare studiate. De bună seamă că încetarea circulației monedelor poloneze reflectată în cele 64 de tezaure trebuie pusă în legătură cu instaurarea dominației austriece în Transilvania în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea, printre urmările căreia se află și consolidarea poziției monedei austriece în circulația monetară transilvăneană⁵⁵.

La prima vedere, tabloul circulației monetare arată că pînă la 1632, cantitatea monedelor poloneze, ca și unele valori nominale de mare circulație, este în continuă creștere. (Excepție face, după cum am

⁴⁹ Gumowski, *op. cit.*, p. 57.

⁵⁰ Tezaurele monetare de la Satu Mare, Uila, Boholt, Bistra, Juc, Bahnea, Alba Iulia (primul tezaur), Alba Iulia (tezaurul al doilea), Diosig, Hărănglab, Cluj-str. Napoca, Baia Mare, Cluj-str. Tutunului, Cistelnic, Cluj-Fabrica de cărămizi, Alba Iulia (tezaurul al treilea).

⁵¹ *Historia Polski*, I, 2, p. 661; Gumowski, *op. cit.*, p. 57—58.

⁵² Gumowski, *op. cit.*, p. 64.

⁵³ *Ibidem*, tabelele p. 210—215.

⁵⁴ Tezaurele monetare de la Măgheruș, Cluj-str. Napoca, Baia Mare, Cluj-str. Tutunului, Cistelnic, Cluj-Fabrica de cărămizi, Alba Iulia (tezaurul al treilea).

⁵⁵ Vezi despre urmările financiare ale instaurării dominației austriece în Transilvania, în *IstRom*, vol. III, București, 1964, p. 354; I. Sabău, *Din politica financiară a Habsburgilor în Transilvania la sfîrșitul secolului al XVII-lea*, în *SCȘCluj*, VIII, 1957, nr. 1—4, p. 197—206.

văzut, perioada lui Sigismund August, cînd s-a redus considerabil bătarea monedelor coroanei.) Această creștere este direct proporțională cu devalorizarea monedei poloneze în cursul secolului al XVI-lea și la începutul celui următor, într-o perioadă de intensă activitate comercială⁵⁶. Abia spre mijlocul secolului al XVII-lea — după cum o dovedesc și tezaurele monetare —, se restrînge comerțul extern al Transilvaniei⁵⁷ și odată cu el și circulația monedelor poloneze.

Fluctuația cantitativă în decursul celor două secole nu este însă suficientă pentru a lămuri chestiunea valorii reale a monedei poloneze pe piața Transilvaniei. Clarificarea acestei probleme este strîns legată de efectuarea unor studii speciale asupra prețurilor în Transilvania, ținîndu-se seamă de devalorizarea în cursul secolului al XVI-lea și în cel următor, de creșterea prețurilor în prima jumătate a secolului al XVII-lea⁵⁸. Nu putem face abstracție nici de fluctuația valorilor nominale, prezentată în tabelul ce urmează:

Nominale	Sec. XV—XVI	1600—1632	1632—1696
Șilingi	11	—	—
Denari	310	—	—
½ groș	1.343	11	—
Groși mici	5	—	—
Groși	1.136	2.084	52
Kwartnici	6	—	—
Groși mari	311	—	—
1 ½ groș	4	8.813	2
3 groși	1.022	565	12
4 groși	8	—	—
6 groși	261	297	1.314
3 creițari	1	272	37
3 denari	1	—	—
Creițari	—	4	—
6 creițari	—	27	467
Polturi	1	2.247	—
Taleri	—	6	—
Orți	—	—	24
Timfi	—	—	2
Monede foarte tocite sau informații vagi			
Groși	137		
Groși + 3 groși	5		
Polturi	567		
½ groș + 3 groși	21		
6 groși			
		← 131 →	
		1	
		← 179 →	

⁵⁶ Vezi nota 34.

⁵⁷ *IstRom*, III, p. 109.

⁵⁸ De pildă creșterea prețurilor unor produse agricole în Europa centrală și

După cum rezultă din tabel, unele din valorile nominale în circulație în secolul al XVI-lea dispar cu desăvîrșire în secolul următor (denarii, groșii mari etc.), iar efectivul altora scade considerabil (jumătățile de groș și, în mai mică măsură, triplii groși). În primele decenii ale secolului al XVI-lea apar în schimb, în tezaurele studiate, valori nominale noi: monede mari de argint — taleri —, cît și divizionare (creițari, monede de 6 creițari), iar numărul altora crește mult (al groșilor de la 1136 la 2084, al monedelor de 1 1/2 groș de la 4 la 8813, al celor de 3 creițari de la 1 la 272 și al celor de 1 1/2 creițar — polturile — de la 1 la 2706 piese). În perioada 1632—1696 — data ultimei emisiuni —, constatăm dispariția totală sau, în alte cazuri, scăderea considerabilă a numărului unor valori nominale de bază, mărunte sau mijlocii, masiv reprezentate în perioada precedentă (dispariția monedelor de 1/2 groș și a polturilor, descreșterea numărului groșilor de la 2084 la 52, al pieselor de 1 1/2 groș de la 8813 la 2, al triplilor groși de la 565 la 12 și al monedelor de 3 creițari de la 272 la 37), creșterea numărului monedelor de 6 groși (de la 297 la 1314) și de 6 creițari (de la 27 la 467) și, în sfîrșit, prezența în tezaurele studiate a unui număr de emisiuni cu valoare nominală ridicată, dar cu conținut de metal prețios relativ scăzut (24 orti — 1 ort = 18 groși — și 2 timfi — 1 timf = 30 groși). În Polonia, activitatea monetară a avut mult de suferit în această vreme din cauza deselor războaie și tulburări interne, au fost perioade de mari deprecieri monetare din cauza activității nefaste a unor concesionari particulari ai monetăriilor⁵⁹. Pe de altă parte, și comerțul extern al Transilvaniei s-a restrîns în această perioadă, orientîndu-se tot mai mult spre imperiul otoman⁶⁰.

*

După cum am arătat cu ocazia prezentării cronologice a tezaurelor monetare studiate, acestea ocupă o arie întinsă în sudul, centrul, nordul, nord-vestul și nord-estul Transilvaniei (vezi harta). Tezaurele sînt grupate mai ales de-a lungul Tîrnavelor, Mureșului și Arieșului (24 tezaure), de-a lungul Someșului și în zona acestuia (22 tezaure), iar în apus în zona Crișurilor și în Sălaj (14 tezaure). Două tezaure sînt descoperite izolat

mai ales în Polonia, între 1551—1650; vezi studiul citat al lui S. Hoszowski, p. 446—448. Referitor la prețurile diferitelor produse în Transilvania în secolul al XVI-lea, în afară de volumele de documente publicate și de materialul documentar aflat la arhive, vezi S. Goldenberg, *op. cit.*, p. 321—328; R. Manolescu, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Sibiul la începutul veacului al XVI-lea*, în *Anale Univ Buc*, 5/1956, p. 216—228, 231—244; M. Dan și S. Goldenberg, *Bistrița în secolul al XVI-lea și relațiile ei comerciale cu Moldova*, în *Studia*, Fasc. 2, 1964, passim; R. Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul*, București, 1965, passim.

⁵⁹ Gumowski, *op. cit.* p. 57—58.

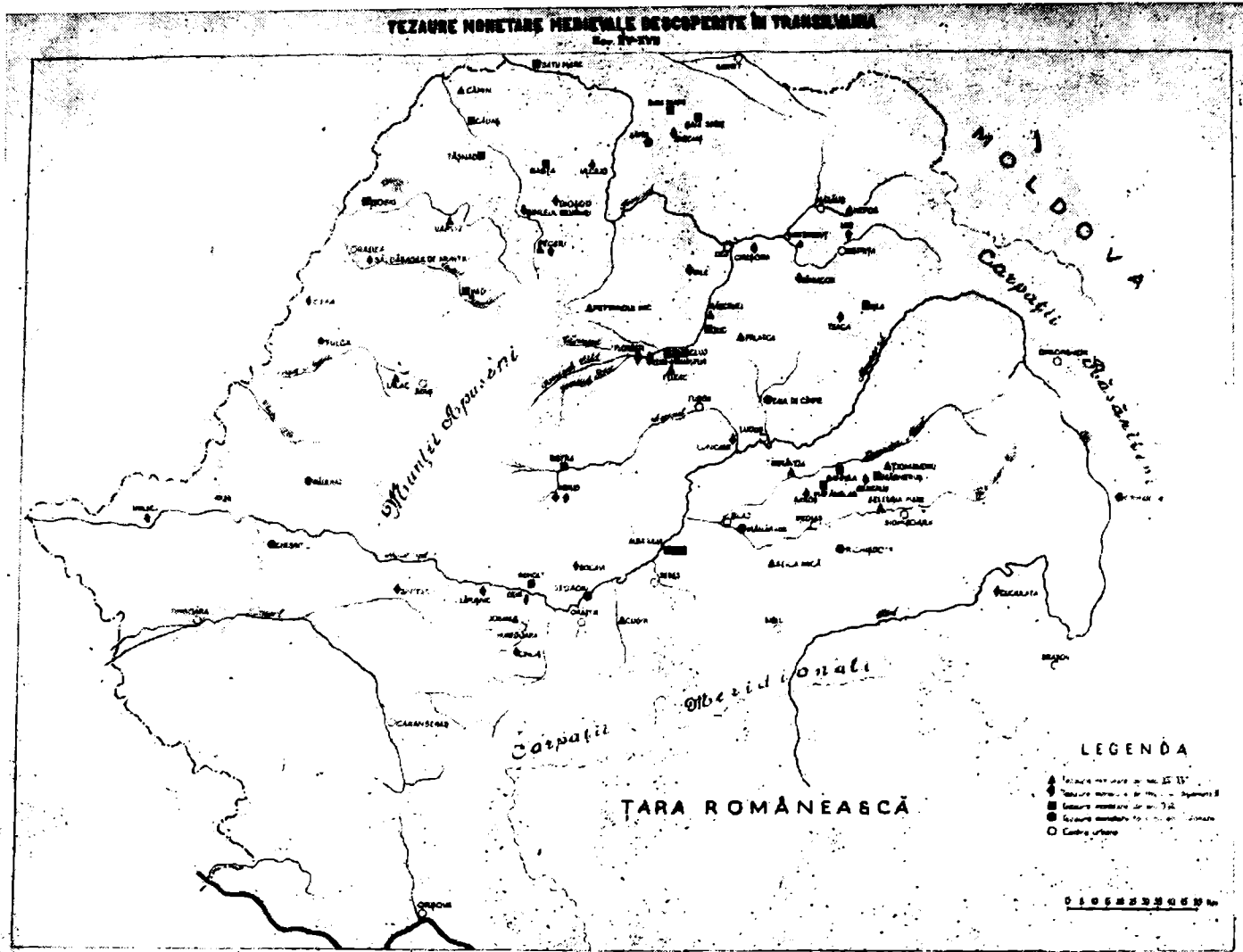
⁶⁰ *IstRom*, III, p. 109.

în zona râurilor Bega, respectiv Olt (tezaurul de la Sintești, respectiv cel de la Cuculata), iar două nu au putut fi precis localizate (tezaurul de la Prisaca și cel provenit de pe teritoriul fostului județ Cluj). Gruparea cea mai concentrată o găsim în zona dintre Tîrnave, în regiunea cuprinsă între orașele Sighișoara, Mediaș, Tîrnăveni și localitatea Țigmandru. Deși multe din tezaure se găsesc în localități sau în zone aflate în calea marilor rute comerciale internaționale⁶¹ ce treceau prin Transilvania în veacurile în cauză sau se situează în zone de intens negoț intern, altele în zone care au avut în unele perioade relații politice mai intense cu Polonia (mai ales în nord-vestul Transilvaniei pe vremea lui Ștefan Báthory⁶²), nu putem stabili o legătură directă între dispunerea tezaurelor monetare studiate și căile comerciale sau arterele folosite în cadrul legăturilor politice sau diplomatice între cele două țări. Ceea ce însă se poate observa, este gruparea tezaurelor, în mare parte, în jurul unor localități mai însemnate sau centre comerciale-meșteșugărești ale timpului. Astfel, tezaurele dintre Tîrnave sînt așezate în apropierea unor centre meșteșugărești importante ca Sighișoara și Mediașul; pe Mureș, o serie de tezaure se află în apropiere de Orăștie; în orașul Cluj, el însuși centru economic important, se găsesc trei bogate tezaure medievale; Bistrița, centru comercial care întreținea permanente și multilaterale legături cu Moldova⁶³, grupează în jurul ei de asemenea cîteva tezaure monetare. Este posibil ca o mare parte din efectivul monetar ascuns în pămînt să fi fost folosită în negoțul desfășurat în aceste centre economice. De altfel, în centre urbane s-au descoperit 13 din cele 64 tezaure monetare, din care în Cluj și Alba Iulia cîte 3 tezaure. În sprijinul ipotezei întrebuintării monedelor în negoț vine și compoziția tezaurelor monetare, alcătuite în cea mai mare parte din monede de valoare mică și mijlocie, obișnuite în circulația monetară din Transilvania. Acestui scop trebuie să-i fi servit pînă și cantitățile masive de piese de 1 1/2 groș pe care le regăsim în unele tezaure (1250 piese în tezaurul de la Baia Mare, 1656 piese în tezaurul de la Varviz, 4754 în tezaurul de la Palatca) din secolul al XVII-lea unde cantitățile amintite, cele mai mari din cadrul tezaurelor studiate, provin toate din perioada de depreciere monetară puternică în timpul domniei lui Sigismund al III-lea Wasa al Poloniei. Unor scopuri comerciale vor fi servit și orții și timfii în circulație în timpul lui Ioan Cazimir și Ioan Sobieski. Excepție fac eventual tezaurul de la Petrindul Mic (1 taler de Toruń) și cel de la Uilac (4 taleri), talerii fiind destinați, poate, unor tranzacții mai însemnate, nu însă strînși cu scop de acumulare de capital bănesc. Tot pentru ipoteza că monedele au servit ca intermediari în comerț pledează și lipsa — după datele sumare pe care

⁶¹ *IstRom*, II, p. 888—889; S. Goldenberg, *Clujul în sec. XVI*, p. 290—291; M. Dan, *Relațiile comerciale ale Clujului cu Cracovia la sfîrșitul sec. XVI*, p. 11—12.

⁶² M. Dan, în *ActaMN*, II, p. 346, 360.

⁶³ M. Dan — S. Goldenberg, *op. cit.*, *passim*.

Tezaur monedare medievale descoperite în Transilvania (sec. XV—XVII).

le posedăm despre descoperirea tezaurilor — oricărui obiect de podoabă în compoziția descoperirilor monetare. Tezaurile vor fi fost îngropate în împrejurări fortuite⁶⁴. La fel ca în multe alte cazuri, nici îngroparea tezaurilor analizate de noi nu poate fi pusă în directă legătură cu evenimentele istorice care au avut loc în Transilvania în secolele XVI—XVII. Luînd drept bază data ultimei emisiuni cuprinse în fiecare tezaur — inclusiv emisiunile provenite din alte țări decît Polonia — putem doar presupune cauza îngropării unora din tezaure. Astfel, dat fiind că în ultimul deceniu al secolului al XVI-lea și în primii ani ai secolului următor se încheie un număr de 9 tezaure monetare, pare destul de plauzibil ca îngroparea lor să fie legată de luptele lui Mihai Viteazul pentru unirea sub sceptrul său a Transilvaniei cu celelalte două țări românești⁶⁵. Datele ultimelor emisiuni din secolul al XVII-lea pot fi de asemenea puse în legătură cu istoria agitată a Transilvaniei în această vreme. Toate acestea vor fi avut un rol în îngroparea tezaurilor monetare.

Din examinarea cantităților, precum și a valorilor nominale atît de variate aflate în marele număr de tezaure studiate, se desprind și concluzii de natură socială. Avînd în vedere cantitățile monetare potrivite a fi întrebuițate pentru tranzacțiuni modeste, ținînd seama de varietatea valorilor nominale, dar în același timp — în afară de cei cîțiva taleri —, de valoarea lor mică și mijlocie, credem că cei care au manipulat monedele și le-au ascuns apoi în împrejurări în care erau constrînși să o facă, erau oameni de condiție socială modestă, foști soldați, cărauși, poate mici meșteșugari și negustori angajați în viața comercială a Transilvaniei, în comerțul ei cu Polonia. Repartizarea topografică a tezaurilor în jurul unor căi comerciale intens practicate în această vreme, precum și prezența curentă a monedelor poloneze în compoziția unor tezaure monetare descoperite în Moldova⁶⁶ pledează de asemenea pentru rolul însemnat al monedelor poloneze ca etaloane de schimb între Transilvania, Moldova, Polonia.

Prezența pronunțată a monedei poloneze în circulația monetară a Transilvaniei pînă la instaurarea stăpînirii austriece constituie astfel un indiciu al legăturilor economice și sociale de intensitate inegală, dar neîntrerupte, între Transilvania și Polonia în secolele XV—XVII.

FRANCISC PAP — IUDITA WINKLER

⁶⁴ Numai în cazul a 5 tezaure cunoaștem împrejurările în care au fost ele descoperite, în vase sau căni de lut (tezaurile de la *Boholt*, *Tulca*, *Deva*, *Răscruci*, *Iad*), iar la un tezaur, ca inventar de morminte din secolele XVI—XVII (tezaurul de la *Nepos*).

⁶⁵ *IstRom*, III, p. 224 și urm.

⁶⁶ Cf. Gr. Foit, *Un tezaur monetar din sec. XV—XVII, descoperit la Suceava*, în *SCN*, III, 1960, p. 511—515.

POLNISCHE MÜNZEN AUS DEM 15.—17. JH. IN TRANSILVANIEN

(Zusammenfassung)

Zur Besprechung stehen 64 Münzschatze: 32 veröffentlichte (wovon 13 mit genaueren Angaben und Ergänzungen versehen wurden, siehe Anm. 5) und 32 unveröffentlichte (siehe Anm. 6—7).

In diesen Horten mit Münzen verschiedener Herkunft überwiegen die von den polnischen Königen ausgegebenen Münzen, weil sie in hohem Masse der Nachfrage nach Kleingeld entsprachen. Obzwar Handelsbeziehungen zwischen Transilvanien und Polen schon nach 1370 begannen, erscheinen die polnischen Münzen erst um die Mitte des 15. Jahrhunderts. Die 64 Münzschatze umfassen 22.401 polnische Münzen von Wladislaw III. bis Johann III. Sobieski. Mengenmässig schwankt der Umlauf der Münzen sehr stark; so ist für 1447—1492 der Jahresdurchschnitt 4,5 Stück, steigt auf 59,7 für die Jahre 1493—1501 und erreicht den Höhepunkt von 97,6 zwischen 1501—1506, worauf durch acht Jahrzehnte die Münzanzahl ständig sinkt. Eine neuerliche Steigerung kann für 1587—1600 festgestellt werden, da der Jahresdurchschnitt 86,6 beträgt. Die Herabsetzung des Silbergehalts der polnischen Münzen führt zu einem stufenweisen Absinken ihrer Bedeutung in den Handelsgeschäften jener Zeit, so dass für die Jahre 1674—1696 kaum das Jahresmittel von 4,1 erreicht wird. Im übrigen gibt auch die österreichische Herrschaft in Transilvanien dem Handel eine andere Richtung.

Die Nennwerte der Münzen sind in den verschiedenen Perioden grossen Schwankungen unterworfen (siehe Taf., S. 206).

Was das Verbreitungsgebiet betrifft (siehe Karte), finden wir die grösste Dichte an den bedeutenden Handelswegen, besonders in dem Gebiet zwischen den beiden Kokeltälern.

Die in der Mehrzahl der Horte vorhandenen Münzen lassen auf Handelsgeschäfte bescheidenen Ausmasses schliessen.

Das Vorkommen der polnischen Münze im allgemeinen Geldumlauf Transilvaniens beweist das Bestehen mehr oder weniger intensiver, jedoch ununterbrochener Handelsbeziehungen zwischen Transilvanien und Polen im 15.—17. Jh.